

Slaba kalkulacija in njene posledice

v Rafineriji nafte v Bosanskem Brodu

Rafinerija nafte v Bosanskem Brodu je lani planirala svojo proizvodnjo na 9 milijard 993 milijonov dinarjev, pri čemer naj bi imela izgube 78 tisoč dinarjev.

Da bi krila izgubo in dobila sredstva za poravnavo anuitet (odplačilo kreditov za investicije z obrestmi), za rezervni sklad in razdelitev med podjetjem in ljudskim odborom, je rafinerija zaprosila in dobila 4. junija 1955 od zveznega izvršnega sveta 200 milijonov dinarjev dotacije.

Toda ostvarjena proizvodnja in zaključni obračun podjetja sta dala nepričakovane rezultate: plan so izpolnili po količini z 90,4%, po vrednosti pa z 88,1%. Vendar pa so z manjšo proizvodnjo, kakor so jo planirali, dosegli 925 milijonov dinarjev dobička! S sprejeto dotacijo je to znašalo 1 milijardo 125 milijonov.

Realnost plana in »prihranki«

Kakšno je prišlo do take spremembe? Oglejmo si nekaj večjih postavk v doseženem dobičku: — v prekomorskem prevozu

nafta so dosegli nižje cene; — sredi leta se je zmanjšal davek na promet na podlagi nekoga pozneje dobljenega sporočila, da je treba od davčne podlage odbiti rabat in blagajniški skonto;

— na prenesenih zalogah gotovih proizvodov se je dobiček »povečal« za 147 milijonov dinarjev, kar bi morali vnesti že v plansko kalkulacijo;

— s pogodbo z drugimi rafinerijami so dosegli prihranke pri prevozu;

— pri rabatu so prihranili 110 milijonov tako, da so velike količine proizvodov prodali nekaterim kupcem neposredno brez posredovalcev. Tem kupcem so priznali samo del rabata.

Če govorimo načelno, ne more noben plan v gospodarstvu sloveti na suhih številičnih podatkih o rezultatu v prejšnjem obdobju. V plan je treba po pravilu vključiti tudi vse možnosti za povečanje proizvodnje in znižanje stroškov v obdobju, za katero se plan dela.

Rafinerija nafte v Bosanskem Brodu pa je pri izdelavi svoje

planske kalkulacije ravnala nasprotno: pri planski kalkulaciji niso upoštevali 147 milijonov dinarjev »dobička« na zalogah končnih proizvodov, kar znaša skoraj tri četrtine zaprosene dotacije. Prav tako je težko opravičiti, da niso v planu vsaj deloma vzele v poštev možnosti racionalnejše organizacije transporta, neposredne prodaje blaga nekaterim kupcem in podobno. Tako so na primer pri plačah dosegli zelo visoko znižanje (v primerjavi s planom), iz česar bi lahko sklepal, da je bila v planu zelo velika rezerva, ali pa da je znižanje plač prikazano v zaključnem obračunu nerealno na škodo plač v poskusnih obratih.

Lahko bi bili ugotovili, da jim dotacija ni potrebna

Lahko je predpostaviti, da na začetku leta ni bilo mogoče vnaprej videti vseh rezerv v planu in vseh možnosti za cenejšo proizvodnjo. Končno lahko predpostavimo tudi to, da komercialni in knjigovodstveni aparat v pod-

RAZDELITEV DOBIČKA RAFINERIJE

(v milijonih)

	Po zaključ. obračunu za l. 1955 (dotacijo)	Brez dotacije
Znesek dobička	1126	926
Davek (50 %)	463	463
Zakonske obveznosti	4	4
Rezervni sklad	12	12
Anuitete	123	123
Okrajnemu ljudskemu odboru	185	185
Ljudski republik	47	47
Rafineriji	292	292
Od tega		
plače iz dobička	78	37
prispevek za socialno zavarovanje	33	16
sklad za samostojno razpolaganje	181	79

jetju ni bil kos nalogi, da pri precej zapletenih pogojih tržišča izdelava realno plansko kalkulacijo, čeprav je težko verjeti, da tako pomembna gospodarska organizacija ne bi imela dobre take službe.

Toda kljub vsem tem predpostavkam ostane nekoliko dejstev, ki ne kažejo odnosa rafinerije do družbenih sredstev v lepi luči.

Dotacijo je dobila rafinerija 4. junija, to pomeni sredi lanskega leta. Vse dotije so iz podjetja ugrajali na razne strani in pripravljali dokumentacijo, s katero naj bi dokazali potrebo po dotaciji. Takih analiz n: sredi leta več mogoče delati samo na podlagi podatkov iz prejšnjega leta. Saj so znani že vsi najvažnejši planski instrumenti. Obstoje pa tudi že večmesečne izkušnje. Res je, da knjigovodstvo še nima zaokrožene bilance, toda težnje finančnega poslovanja je mogoče že precej dobro videti. Samo glede dveh postavk si je moralo biti podjetje na jasnem do časa podelitve dotacije ali neposredno po tem: znižanje v obračunu davka na promet in v prenesenih zalogah končnih proizvodov. Oboje znaša v preteklem letu 70 milijonov več kakor pa sprejeta dotacija, da ne omenjamo še drugih velikih števil, kot je na primer prihranek pri prevozu in rabatu.

Na podlagi tega bi moralo vsaj tedaj biti jasno, da dotacija ni potrebna.

Brezplačen kredit na račun skupnosti

Končno ni najbolj bistveno vprašanje, kdaj je rafinerija spoznala, da ji dotacija ni potrebna. Če tega ne bi bilo mogoče ugotoviti med letom, bi pa prav lahko ugotovili med pripravami za letni obračun. V vsakem primeru bi bilo normalno pričakovati, da bo podjetje prej ali kasneje vrnilo dotacijo in da bo tudi storilo potrebne sklepe iz dejstva, da so bile s tem po nepotrebnem obremenjene bilance zveze.

Do tega pa ni prišlo. Rafinerija je vse do zdaj računala s sredstvi iz dotacije, kakor da jih je sama ostvarila s svojim poslovanjem in kakor da je po vsem razumljivo, da ji pripadajo. To lahko sklepamo iz dejstva, da so iz nekaterih skladov podjetja trošili več, kakor pa so ti skladi znašali brez dotacije.

Ker v samem podjetju ni bilo pobude za vrnitev dotacije celo takrat, ko so knjigovodstveni dokumenti pokazali, da je očitno brezplačna, se je morala zanimati skupnost, da to stvar popravi.

Rezultat tega pri nas precej nenavadnega primera je ta, da je rafinerija skoraj leto dni imela na razpolago brez potrebe brezplačen kredit v znesku 200 milijonov dinarjev in da je otežila učinkovito uporabo teh sredstev za druge namene. Določene reperkusije pa bo po vrnitvi dotacije občutilo podjetje samo tam, kjer je računajoče na dotacijo, prekoračilo sklade, ki jih je ustvarilo iz lastnega dobička.

Toda pri vsem tem je najvažnejši odnos do sredstev skupnosti, ki je ob tej priložnosti prišel do izraza v rafineriji Bosanski Brod.

Ni se treba posebej zaustavljati pri tem, koliko je v tem primeru šlo za vprašanje pomanjkanja odgovornosti ali strokovnosti pri analizi finančnega stanja podjetja, koliko pa za zavesten namen, da se tako držijo zase sredstva skupnosti.

Vsekakor pa drži, da bi vse to nedvomno našlo drugačno rešitev, če bi od vsega začetka bolj odgovorno delali pri tej stvari. Prav verjetno sploh ne bi prišlo do zahteve po dotaciji, ali pa bi jo pravočasno umaknili. To pa je v prvi vrsti odvisno, ali pa bi moralo biti odvisno od organov delavskega upravljanja.

M. Jakič

in lesne galanterije v Bosni in Hercegovini

la vsaj toliko, da bi lahko zadovoljevala potrošnjo v republiki, zlasti zato, ker so tu tudi vse surovine. Toda vzporedno s tem bi morali uvesti tudi proizvodnjo bolj sodobnega pohištva, uporabljati bolj pisano izbirno materialov.

Moramo poudariti, da v tej proizvodnji danes ne dela prav noben strokovnjak iz šol za uporabno umetnost, moralo pa bi jih biti vsaj nekoliko. Ravno tako v tej proizvodnji ni nobenega visokokvalificiranega strokovnjaka — arhitekta, niti kakšnega tehnologa.

Glede organizacije in opreme v proizvodnji bi se lahko orientirali v to smer, da bi imeli 4 ali 5 proizvodnih centrov, manjše delavnice pa bi lahko prevzele nase opravljanje uslug ali pa bi se specializirale za izdelovanje posameznih pohištvenih predmetov, ali pa bi izdelovale dele za pohištvo, ki bi ga proizvajali v večjih centrih (koprodukcija). Zlasti koprodukcija bi se morala močneje razviti, saj je teh delavnic pri žagah vse povsod dovolj. Odpošiljale bi lahko večjim tovarnam dogotovljene dele, krojene ali polobdelane dele. »Grmeč« v Drvaru bi na primer lahko izdeloval dele iz jelovega lesa, »Kornjuh« v Živinicah in »Krivaja« v Zavidovičih dele iz lesa listnega drevja, »Bosanka« v Blašuju dele iz lesnih plošč in furnirjev itd., in sicer ne samo za Bosno in Hercegovino, marveč tudi za druge proizvajalce v državi.

Pohištvo iz upognjenega lesa dotlej sploh niso proizvajali, vpraševanje pa je veliko in domače tovarne ga ne morejo zadovoljiti. Zato bi morala industrija v tej republiki uvesti tudi ta artikel.

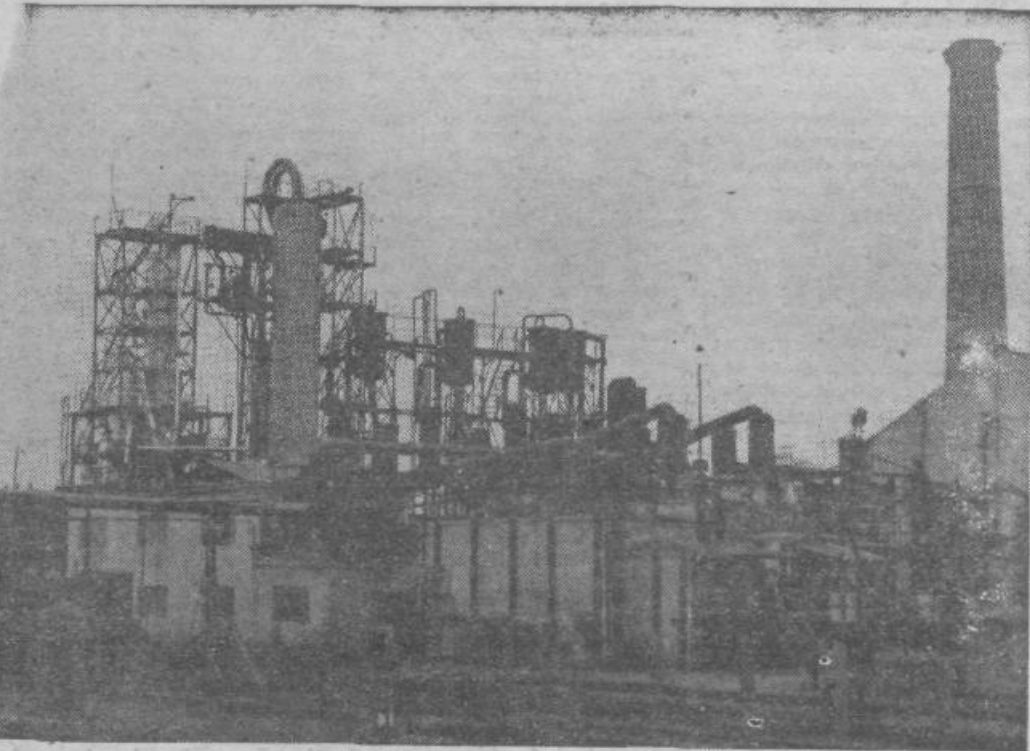
Pri montažnih hišah bi bilo treba propagirati uporabljanje te no-

vosti, pospešiti montažo in organizirati proizvodnjo tako, da bi bila cenejša.

Proizvodnja lesne galanterije — drobnih predmetov za vsakdanjo uporabo — bi se lahko razvijala tako, da bi v njej organizirali določeno specializacijo, tako da bi posamezni obrati izdelovali samo en artikel ali omejeno število izdelkov. Pri tem komaj izkoriščajo možnosti za koprodukcijo industrije in zadrug. Niti v tej proizvodnji ne posvečajo dovolj pozornosti potrebam domačega tržišča.

Pri tem je tudi precejšnja pomanjkljivost v trgovini, saj je po izjavah proizvajalcev razlika med tovarniško ceno in ceno v malo-prodaji tako velika, da postaja proizvod nedostopen potrošniku. Bilo bi koristno, če bi imeli specializirane prodajalne združenih proizvajalcev teh predmetov v vseh večjih krajih, ker bi bile v tem primeru cene lahko nižje. Te prodajalne bi lahko oskrbovale tako trgovino na drobno kakor tudi neposredne potrošnike.

Julije Pašalič

Rafinerija nafte v Bosanskem Brodu